

KamerOrkest Driebergen
Opgericht 30 november 1988

Concert
22 november 2014

Programma
“Feest der herkenning”

Gioachino Rossini (1792-1868)

Ouverture «*L'Italiana in Algeri*» (1813)

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Concert voor klarinet en orkest KV 622 (1791)

1. Allegro
2. Andante
3. Allegro

Pauze

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Symfonie Nr. 2 Opus 36 (1803)

1. Adagio molto — Allegro con brio
2. Larghetto
3. Scherzo: Allegro
4. Allegro molto

Feest der herkenning

“Het orkest speelt bekende en minder bekende werken uit het repertoire van de klassieke muziek.” Zo kunnen we een zinnetje uit de “biografie” van het KamerOrkest Driebergen parafraseren (zie blz. **). Tijdens ons vorig concert speelden we de Zevende Symfonie van Schubert, onbekend gebleven want niet door de componist zelf speelklaar gemaakt. Nu zal een van de allerbekendste en meest geliefde werken uit de geschiedenis van de klassieke muziek klinken: het terecht beroemde klarinetconcert van Mozart. En ook bekende werken moeten af en toe worden gespeeld!

Mozarts klarinetconcert heeft alles in zich wat een muziekwerk moet hebben om zich van blijvende populariteit te verzekeren: aansprekende melodieën, de juiste hoeveelheid virtuositeit en juiste contrasten tussen de delen. Wij hebben de jonge klarinettist Tom Wolfs bereid gevonden dit sprankelende concert met ons orkest te uit te voeren.

Maar wat speel je dan daarna? Het liefst een uitbundig stuk, om de stemming van het voorafgaande voort te zetten. Toen ik onze dirigent voorstelde om de Tweede Symfonie van Beethoven op het programma te zetten, mailde hij het terug “Daar mag je me voor wakker maken!” Ik heb de proef op de som maar niet genomen, maar zijn reactie geeft goed weer met wat voor soort muziek we te maken hebben: zulke muziek wil je wel de hele dag wel spelen en horen.

En tenslotte moet een concert ook nog een begin hebben. Na verschillende ouvertures van Mozart en Beethoven te hebben overwogen, is toch besloten het openingsstuk net ergens anders te zoeken: Rossini, altijd goed om het spits mee af te bijten.

Rudolf Rasch

Voorzitter KamerOrkest Driebergen

Gioachino Rossini (1792-1868): Overture «L'Italiana in Algeri» (1813)

De jaren-1810 zijn de gouden jaren van Gioachino Rossini: gemiddeld produceerde hij drie opera's per jaar, in 1812 alleen al zes. In 1820 stond de teller op dertig! Hieronder bevinden zich heel bekende, zoals *Il barbiere di Sevilla*, *L'italiana in Algeri*, *La cenerentola* en *La gazza ladra*. In deze tijd was de opera als genre oppermachtig in het Italiaanse muziekleven. Instrumentale muziek stond op de tweede plaats. Ongewild leverden al die opera's toch een bijdrage aan het orkestrepertoire. Ze beginnen doorgaans met een ouverture, die ook als zelfstandig orkeststuk goede diensten kan bewijzen. Zo zijn vele van Rossini's ouvertures in de concertzaal een eigen leven gaan leiden.

Rossini's *L'Italiana in Algeri* is een van Rossini's bekendste opera's. Het is een komische opera in twee bedrijven, door Rossini in minder dan een maand tijd geschreven, omdat een andere opera voor het Venetiaanse operatheater *La Fenice* was uitgevallen. De tekst is een bewerking van Angelo Anelli's libretto voor de gelijknamige opera die Luigi Mosca vijf jaar eerder voor *La Scala* in Milaan had geschreven. Het verhaal weerspiegelt de fascinatie voor de oosterse of mohammedaanse wereld die de decennia rond 1800 kenmerkt, al stijgt het beeld dat van deze wereld wordt geschetst nauwelijks of niet uit boven het karikaturale. Maar teater blijft theater, en dan mag alles. Zoals gebruikelijk zijn er twee liefdesparen, Mustafa (de bei van Algiers) en zijn vrouw Elvira, en Lindoro en Isabella. Lindoro is een Italiaanse slaaf van de bei, Isabella zijn geliefde. De bei wil van zijn vrouw af of en heeft zijn zinnen gezet op Isabella, die na een schipbreuk op de Algerijnse kust gevangen is genomen. Lindoro kan van Mustafa de vrijheid krijgen als hij Elvira als vrouw meeneemt. Uiteraard is het zowel Elvira als Lindoro en Isabella er alles aan gelegen om dit plan te laten mislukken en uiteraard slagen zij daarin door de nodige list te bedenken en uit te voeren. Mustafa en Elvira verzoenen zich en Lindoro en Isabella vinden elkaar definitief.

L'Italiana in Algeri ging op 13 mei 1813 in première en was, mede door de sterke vocale *cast*, een onmiddellijk succes. Het was de eerste opera van Rossini die in Duitsland (München) en Frankrijk (Parijs) op de planken kwam. Het werk is nooit van het repertoire weggeweest en de ouverture wordt als zelfstandig muziekstuk nog veel vaker gespeeld. Zo ook vanavond.

Wolfgang Amadeus Mozart: Concert voor klarinet en orkest KV 622 (1791)

1. Allegro; 2. Andante; 3. Allegro

Ten tijde van Mozarts leven was de klarinet nog maar een jong instrument en had nog geen vaste plaats in het symfonieorkest. Maar Mozart was in contact gekomen met een musicus die wel een heel goede ambassadeur van het instrument was: Anton Stadler (1753-1812). Zij waren bevriend geworden kort na Mozarts vestiging in Wenen in 1781. Stadler was in dienst van het hof in Wenen en genoot grote bekendheid als klarinettist. De klarinet was in die tijd nog volop in ontwikkeling en Stadler leverde daaraan een bijdrage door een instrument te ontwerpen dat wat langer was dan de toen gebruikelijke A-klarinet en daardoor wat extra tonen in de laagte tot zijn beschikking had: de basset-klarinet. Voor dit instrument schreef Mozart zijn Quintet voor klarinet, twee violen, altviool en cello KV 581 (1789) en zijn Concert voor klarinet en orkest KV 622, en ook in de partituur van de opera's *La clemenza di Tito* en *Così fan tutte* staan partijen voor dit instrument.

Het Concert voor klarinet en orkest KV 622 werd door Mozart in het laatste jaar van zijn leven geschreven, in 1791 dus, maar niets in de muziek wijst op dat dramatisch einde. Het is een en al levenslust, van begin tot einde. Het eerste deel is in een rustige vierkwartsmaat. De hoofdmelodie komt als een orkestraal ritornello steeds weer terug, tussen die herhalingen speelt de klarinet passages die de vorm van het stuk bepalen: een expositie waarin de thema's worden gepresenteerd, een doorwerking waarin met deze thema's wordt gevarieerd en geëxperimenteerd, en een reprise waarin de thema's nog eens in de hoofdtoonsoort langskomen. Het middendeel is één lange lyrische melodie van begin tot eind. En dan volgt tot slot eenlevendig rondo met heel veel virtuositeit. Een stuk om steeds weer te horen!

Ludwig van Beethoven: Symfonie Nr. 2 Opus 36 (1803)

1. Adagio molto—Allegro con brio
2. Larghetto
3. Scherzo: Allegro
4. Allegro molto

Joseph Haydn en Wolfgang Amadeus Mozart hebben heel wat aantrekkelijke en terecht veel gespeelde symfonieën geschreven, maar als het erom gaat om DE componist van symfonieën te noemen, dan valt de keus toch op Ludwig van Beethoven. Hij verving de intieme kamermuziekstijl van zijn voorgangers door een echte orkestrale stijl: zijn symfonieën zijn beduidend ruimer van opzet, de delen zijn veel langer, ze vragen een groter orkest, en laten een geweldige variatie zien in de inzet van dat orkest, kortom hier moet een kamerorkest een symfonieorkest worden.

Net zoals Beethoven met zijn eerste pianosonates (Opus 2, 1795) en zijn eerste strijkkwartetten (Opus 18, 1800) een geheel nieuwe standaard voor deze genres neerzette, gebeurde dat met zijn Eerste Symfonie (Opus 21, 1800). Het kan niet anders zijn geweest dan dat voor wie de symfonieën van Haydn Mozart het voorlopig hoogtepunt in het genre waren, Beethovens Eerste weer een reuzenstap voorwaarts was, een sprong naar een andere wereld. En deze lijn werd in sneltreinvaart voortgezet in de Tweede Symfonie (1803), de Derde Symfonie, de “Eroica” (1805), de Vierde Symfonie (1807), en ga zo maar door.

Twee jaar geleden speelde het KamerOrkst Drieberg de Vierde Symfonie van Beethoven, voor vanavond is de keuze op de Tweede Symfonie gevallen. Een werk dat van levenslust bijna uit elkaar spat! De toonsoort D-groot is een van de meest gebruikte toonsoorten in het symfonisch repertoire van de late achttiende eeuw. De opbouw van Beethovens Tweede is deels traditioneel, deels niet: een langzame inleiding voor een snel eerste deel in vierkwartsmaat, een langzaam deel dat volgt en een snel, luchtig deel tot afsluiting zijn bestanddelen die we overal in de symfonie vinden, maar voor het derde deel koos Beethoven ervoor om het traditionele Menuet te vervangen door een Scherzo: ook in driekwartsmaat, maar veel sneller en zonder het “gezellige” dat een Menuet vaak kenmerkt. Alhoewel: het middendeel van het Scherzo is een trio voor twee hobo's en fagot dat vooral aan een Oostenrijks volksdansje doet denken, minstens zo gezellig als een Menuet. Het laatste deel vangt aan met een merkwaardig motief, dat heel even stil ligt en daarom wel met een hik, boer of wind is vergeleken, gevolgd door een kreet van pijn.

De recensent vande Weense *Zeitung für die elegante Welt* die de première bijwoonde beschreef het stuk als een “kronkelende, gewonde draak die weigert te sterven, maar die kronkelend in zijn laatste stuiptrekkingen in het vierde deel toch leegbloedt tot de dood erop volgt.” Die première vond plaats op 5 april 1803, in het Theater an der Wien in Wenen, met de componist zelf op de bok. Tijdens dit zelfde concert beleefden ook nog Beethovens Pianoconcert Nr. 3 (Op. 37) en zijn oratorium *Christus am Oelberge* (Op. 85) hun première. Ga er maar aan staan! Wij doen het vanavond kalmer aan en besluiten ons concert simpelweg met Beethovens Tweede Symfonie.
